

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-1-77-37>

УДК 37.064.1:316.647.5

Люлька Г.А.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ З ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ У СІМ'Ї

Анотація. Розкрито сутність і особливості взаємодії педагогів і батьків з формування толерантного ставлення до дітей у сім'ї. Описано завдання і принципи регулювання вчителем толерантних взаємовідносин батьків і дітей. Наголошено на ідеї гуманізму як базовій zasadі формування доброзичливих взаємин у родині. Проаналізовано форми отримання інформації про сім'ю та прояви толерантного ставлення до дітей. Охарактеризовано зміст психолого-педагогічної просвіти батьків, тематику бесід, дискусій, ситуацій для обговорення. Розкрито напрямки спільної діяльності вчителів, батьків і дітей з формування взаємоповаги і уважного ставлення один до одного. Запропоновано включити у процес формування толерантного ставлення до дітей у сім'ї форми і методи роботи з виховання шанобливого ставлення дітей до своїх батьків, створення сприятливої атмосфери в сім'ї і організації спільної діяльності батьків і дітей.

Ключові слова: толерантність, толерантне ставлення, взаємодія, спільна діяльність, педагог, батьки.

Liulka Anna

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

INTERACTION OF EDUCATORS AND PARENTS TO FORM A TOLERANT ATTITUDE TO CHILDREN IN FAMILIES

Summary. The essence and peculiarities of interaction between teachers and parents in forming tolerant attitude towards children in the family are revealed. The tasks of teacher regulation of tolerant relations between parents and children, containing the study of the condition, tracking the results of interaction between parents and children, are described; identification of difficulties, problems of interaction in the family and selection of pedagogical means of its regulation; organizing the study and synthesis of best practices of parent-child interaction; creating a supportive atmosphere for students and parents to engage in collaborative activities and productive communication. The interaction between teachers and parents should be based on the principles of mutual trust and respect, support and assistance, acceptance of each other. The idea of humanism is emphasized as the basic basis for the formation of friendly relations in the family. Forms of obtaining information about the family and manifestations of tolerance towards children are analyzed. These include questionnaires and interviews with parents and children, drawing techniques, holding family competitions, organizing their joint activities. The content of psychological and pedagogical education of parents, topics of discussions, discussions, and situations for discussion are characterized. The directions of joint activity of teachers, parents and children for the formation of mutual respect and attentive attitude towards each other are revealed. It is suggested to include in the process of forming a tolerant attitude towards children in the family the forms and methods of work on education of respectful attitude of children to their parents, creation of a favorable atmosphere in the family and organization of joint activity of parents and children. Raising a respectful attitude of children to their parents involves organizing greetings with the holidays, writing works whose topics are related to the story of their family, creative meetings with their parents, organizing exhibitions of the results of their professional activities or hobbies of parents. Working with parents to create a supportive atmosphere in the family involves introducing parents to traditions that enhance mutual understanding in the family, discussing the experience of forming positive relationships in the family, approving parents' actions to provide a supportive atmosphere for the child in the family. The organization of joint activities of parents and children includes holding family competitions and holidays, presenting the results of joint creativity of parents and children, story about admiration in the family, holding joint events, performing creative family tasks, performing family tasks in educational subjects, conducting joint classes, workshops parents and children, creating joint interest groups.

Keywords: tolerance, tolerance, interaction, teamwork, teacher, parents.

Постановка проблеми. Існування суспільства в період глобалізації не можливе без утвердження толерантності в якості однієї з головних цінностей у масовій свідомості. Поряд зі стійкими чинниками, зумовленими особливостями політичного, економічного та духовного розвитку українського суспільства, дитина потрапляє під спеціально організований вплив, спрямований на засвоєння нею моральних норм і правил, вироблення таких якостей, як патріотизм, національна гідність, толерантність, любов до праці, дисциплінованість, відповідальність, милосердя тощо.

Важливий досвід взаємодії з людьми, налагодження спілкування, вміння слухати і поважати

думку інших, терпляче і дбайливо ставитися до своїх близьких діти отримують у сім'ї. Останні події в Україні та труднощі взаєморозуміння на їх ґрунті призводять до поширення розриву сімейних стосунків і жорстокого поводження з дітьми.

Атмосфера взаємин у сім'ї, стиль взаємодії з батьками істотно впливають на формування толерантності у школярів. Батьки є першими і головними вихователями дітей, і неможливо сформувати толерантність у дитини, якщо вони не є однодумцями з педагогами у розв'язанні даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми толерантного ставлення до дітей у сім'ї представлені в роботах Н.Д. Горин-

цевої, О.М. Іванової, Л.П. Стрілецької, Р.М. Чумічової та ін. Шляхи формування толерантності у батьків вивчали Д.В. Колесова, Ю.В. Михайличенко, Г.А. Солдатова, О.Д. Шароватова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що аналіз наукової літератури свідчить про недостатнє висвітлення процесу взаємодії вчителів і батьків з формування толерантного ставлення. Ураховуючи зазначене вище, важливим завданням сучасної освіти є формування особистості батьків, які відрізняються, насамперед, толерантністю до різних думок, поглядів та переконань, неупередженістю стосовно власних дітей.

Виклад основного матеріалу. Для повного розуміння особистості школяра важливо познайомитися з його найближчим соціальним оточенням – сім'єю. У процесі засвоєння дітьми досвіду толерантної поведінки велике значення має особистий приклад батьків.

Завдання вчителя полягає в тому, щоб допомогти батькам учня продовжити лінію виховання, розпочату в школі. І сам педагог виконує це завдання успішніше, якщо в особі батьків знаходить вірних помічників.

Регулювання вчителем толерантних взаємовідносин батьків і дітей передбачає:

- вивчення стану, відстеження результатів взаємодії батьків і дітей;
- виявлення труднощів, проблем взаємодії в сім'ї та відбір педагогічних засобів її регулювання;
- організація вивчення і узагальнення передового досвіду взаємодії батьків і дітей;
- створення сприятливої атмосфери для навчання учнів і батьків спільної діяльності і продуктивного спілкування [5, с. 6].

Взаємодія педагогів і батьків будується на принципах взаємної довіри і поваги, підтримки і допомоги, приймання один одного. Педагог має можливість вплинути на характер взаємовідносин батьків і дітей, відкоригувавши їх дії в ході спеціальної організованої діяльності. В її основі повинна лежати ідея гуманізму, а саме: виявлення і врахування інтересів, потреб учасників взаємодії при організації спільної діяльності і спілкування; опора на позитивні сторони батьків і дітей; вираження довіри дитині і батькам;

прийняття батьків як своїх союзників, одноступів у вихованні дитини; оптимістичний підхід до сім'ї, батьків, дитини, подолання виникаючих проблем; захист інтересів дитини і родини; прийняття, врахування традицій сім'ї, шанобливе ставлення до кожного учасника взаємодії та їх переконань; сприяння формуванню гуманних, доброзичливих взаємин між батьками і дітьми; створення ситуацій прояву взаємної уваги, турботи про сім'ю [6, с. 8].

Робота педагогів з батьками з формування толерантності проводиться з урахуванням особливостей сім'ї, батьків і, перш за все, сімейних взаємин. Знайомство із сім'єю школяра вчитель може проводити в різних формах, наприклад, розпочати з анкети для батьків. Вона допоможе отримати інформацію про розуміння батьками завдань, цілей сімейного виховання та їх зусилля у даному напрямку. Анкета змусить і самих батьків проаналізувати своє ставлення до дити-

ни і виявити недоліки у сімейному вихованні. На підставі результатів анкети визначаються основні питання для бесіди з батьками учня.

Корисно зіставити результати опитування батьків з думкою і відповідями на подібні запитання дітей. Для молодших школярів можна запропонувати зробити малюнки або написати твір на тему «Моя сім'я» або «Вихідний день в нашій родині» [3].

Взаємовідносини батьків і дітей вивчаються і в спеціально створених ситуаціях, зокрема, під час проведення сімейних конкурсів, організації їх спільної діяльності. Виявлення проблем у вихованні дітей, сімейних стосунках, поведінці батьків дозволить організувати спеціальну просвіту батьків, навчання їх навичкам толерантного спілкування.

Зміст психолого-педагогічної просвіти батьків може включати наступні питання:

- сутність поняття «толерантність», її основні характеристики і прояви;
- фактори, що впливають на формування толерантності;
- взаємини в сім'ї як фактор формування толерантності у її членів;
- приклад батьків у вихованні толерантності у дітей [4].

Орієнтовна тематика бесід з батьками:

- роль спілкування в житті родини;
- причини виникнення конфліктів між батьками і дітьми, їх конструктивне розв'язання;
- як навчитися розуміти інших людей, виховання чуйності та уважності;
- етика сімейного спілкування.

В ході дискусій (можлива спільна участь батьків і дітей) можуть обговорюватися такі питання:

- що значить бути толерантним у відносинах з оточуючими;
- чи є межа толерантності? У чому (де) вона;
- чи потрібно бути самим собою;
- чи потрібно опановувати себе;
- чи можливо жити без конфліктів?

Можливі ситуації для обговорення:

1. Ваша дитина зневажливо (образливо) висловлюється на адресу однокласника, який має фізичні вади. Ваші дії.

2. Ваша дитина розповідає, що батьки її друга купують йому все, що він забажає. Що ви відповісте?

3. Ваша дитина вдарила однокласника, який: а) її обізвав; б) принизив, образив дівчину; в) постійно знущується над однокласниками, слабшими за нього [2].

Ситуації для обговорення краще брати з життя колективу класу, школи, не вказуючи імен.

Для формування взаємоповаги, чуйності та уважності між дітьми і батьками, створення сприятливої атмосфери в сім'ї класному керівнику доцільно проводити наступну роботу:

1) виховання шанобливого ставлення дітей до своїх батьків:

- організація привітань зі святами (підготовка подарунків, сюрпризів);
- написання творів, тематика яких пов'язана з розповіддю про свою сім'ю («Моя сім'я», «Мій розповідь» та ін.);
- творчі зустрічі з батьками, які розповідають про свою професію, захоплення, погляди на актуальну проблему;

– організація виставок результатів професійної діяльності чи захоплень батьків;

2) робота з батьками зі створення сприятливої атмосфери в сім'ї:

– знайомство батьків з традиціями, що покращують взаєморозуміння в родині (проведення сімейних свят, підготовка сюрпризів один одному, привітання з важливими подіями кожного члена сім'ї);

– обговорення досвіду формування позитивних взаємин в родині, схвалення дій батьків із забезпечення сприятливої атмосфери для дитини в сім'ї;

3) організація спільної діяльності батьків і дітей:

– проведення сімейних конкурсів і свят – «Спортивна сім'я», «Дружна сім'я», «Читаюча родина» та ін.;

– представлення результатів спільної творчості батьків і дітей, розповідь про захоплення в сім'ї («Світ наших захоплень», організація виставок творчих сімейних робіт);

– проведення спільних заходів (оформлення кабінету, екскурсії і т. д.);

– виконання творчих сімейних завдань (оформлення наочності, виступ, представлення проекту і т. п.);

– виконання сімейних завдань з навчальних предметів (провести дослід, підготувати замовлення на виготовлення предмета побуту для будинку, розробити проект його виготовлення, реалізувати цей проект і показати результати спільної праці, підготувати повідомлення з певного питання і т. д.);

4) проведення спільних занять, практикумів батьків і дітей, наприклад, з проблем спілкування, взаємин батьків і дітей та ін. (з урахуванням пропозицій батьків і дітей);

5) створення спільних об'єднань за інтересами [1, с. 85].

Цілеспрямована робота з батьками і дітьми з формування толерантних взаємин буде результативною за умови показу педагогам власного прикладу толерантного ставлення до оточуючих і зразків гуманної взаємодії з сім'єю.

Висновки і пропозиції. Взаємодія педагогів з батьками з формування толерантного ставлення до дітей у сім'ї – багатоаспектна проблема, що передбачає вирішення таких питань, як розвиток взаємовідносин і спілкування у родині, набуття батьками знань про толерантність як найважливішу цінність суспільства і готовності керуватися набутими знаннями в своїй поведінці. Оптимальне вивчення і регулювання взаємин між батьками і дітьми можливе в ході організації спільної діяльності педагогів, учнів та їх батьків. Формування толерантного ставлення батьків до дітей потребує подальшого використання широкого кола педагогічних заходів з урахуванням накопиченого позитивного досвіду.

Перспектива подальших досліджень пов'язується з дослідженням структурування змісту і технологій взаємодії педагогів з батьками з формування толерантного ставлення до дітей у сім'ї.

Список літератури:

1. Бондырева С.К. Толерантность (Введение в проблему). Москва : МОДЭК, 2016. 240 с.
2. Горинцева Н. Воспитание толерантности во взаимоотношениях родителей и детей. URL: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/materialy-dlya-roditeley/2015/05/17/vospitanie-tolerantnosti-vo-vzaimootnosheniyah> (дата звернення: 14.12.2019).
3. Мельничук О. Толерантність у сучасному суспільстві. Її принципи та напрямки. URL: http://genicheskrd.ks.ua/index.php?option=com_article&id=492&Itemid=263 (дата звернення: 17.12.2019).
4. Михайліченко Ю.В. До питання про педагогічні аспекти формування толерантного ставлення до дітей. URL: <http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/2150/1/3.pdf> (дата звернення: 07.12.2019).
5. Ткачук В. Толерантність як складова гуманістичного виховання дитячих особистостей. *Освіта України*. 2016. № 20. С. 6.
6. Якухно І. Все про толерантність. Фундаментальна цінність відкритого суспільства. *Управління освітою*. 2017. № 20. С. 5–9.

References:

1. Bondireva, S.K. (2016). *Tolerantnost (Vvedeniye v problemu)* [Tolerance (Introduction to the Problem)]. Moscow: MODEK. (in Russian)
2. Horyntseva, N. *Vospytaniye tolerantnosti vo vzaymootnosheniakh rodytelei y detei* [Education of tolerance in the relationship between parents and children]. Available at: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/materialy-dlya-roditeley/2015/05/17/vospitanie-tolerantnosti-vo-vzaimootnosheniyah> (accessed: 14.12.2019).
3. Melnychuk, O. *Tolerantnist u suchasnomu suspilstvi. Yii pryntsyty ta napriamky* [Tolerance in ordinary suspension]. Available at: http://genicheskrd.ks.ua/index.php?option=com_article&id=492&Itemid=263 (accessed: 17.12.2019).
4. Mykhailichenko, Yu.V. *Do pytannia pro pedahohichni aspekty formuvannia tolerantnoho stavlennia do ditei* [To nutrition about pedagogical aspects of the form of tolerance before children]. Available at: <http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/2150/1/3.pdf> (accessed: 07.12.2019).
5. Tkachuk, V. (2016). *Tolerantnist yak skladova humanistychnoho vykhovannia dytiachykh osobystostei* [Tolerance of a warehouse of a humanistic whirlwind of childish specialties]. *Osvita Ukrainy*, no. 20, pp. 6.
6. Yakukhno, I. (2017). *Vse pro tolerantnist. Fundamentalna tsinnist vidkrytoho suspilstva* [All about tolerance. Fundamental value of the slate suspension]. *Upravlinnia osvitoiu*, no. 20, pp. 5–9.